

КУРИЛО Олена Борисівна (06(18). 10. 1890, м. Слонім, нині Гродненської обл., Білорусь — ?) — мовознавець. Від 1892 мешкала у Варшаві. Від 1908 навчалася на філологічному відділі філософського факультету Університету м. Кенігсберґ (нині Калінінград, РФ), де провчилася 3 семестри, водночас слухала лекції з хімії, фізики та ботаніки. 1910 повернулася до Варшави, де вступила на історико-філологічний відділ Вищих жіночих курсів при місцевому університеті. 1916 склала державні іспити при цих курсах, які через події 1-ї світової війни 1915 були перенесені до м. Ростов-на-Дону (Росія). 1917 склала іспити на звання вчителя з педагогіки, історії педагогіки та методики російської мови. Українознавством зацікавилася під впливом Є. Тимченка. 1917 переїхала до Києва. Викладала українську мову та її методику на курсах для військових старшин, для вчителів залізничних шкіл та на педагогічних курсах, в ІНО, брала участь в українізації школи в перші роки існування Української Держави. Написала найпопулярніший у той час підручник «Початкова граматики української мови» (К., 1917–18, ч. 1–2; до 1926 перевідавався 10 разів). Водночас від 1917 працювала в Термінологічній комісії при УНТ, уклала «Російсько-український словничок медичної термінології», «Словник української фізичної термінології (Проект)» (обидва — 1918), «Словник хемічної термінології (Проект)» (1923), редагувала «Словник ботанічної номенклатури» (1928; усі — Київ). Від 1921 — старший науковий співробітник Інституту української наукової мови ВУАН, від 1930 — заступник директора, голова відділу сучасної (живої) української

мови Інституту мовознавства ВУАН. Уклала проєкт правопису чужих слів. Від 1920 була редактором у С.-г. науковому комітеті України. Член Етнографічної комісії, Комісії краєзнавства та Діалектологічної комісії ВУАН. 4–21 лютого 1933 перебувала під арештом за звинуваченням у приналежності до контрреволюційної націоналістичної організації. Виїхала до Москви, займалася викладацькою діяльністю. 5 жовтня 1938 заарештована вдруге, засуджена до 8 років таборів. Покарання відбувала у Караґанді (Казахстан). 5 жовтня 1946 звільнена. Подальша доля невідома. Реабілітована 1989. Наукові дослідження: питання нормалізації української мови, зокрема в галузях стилістики й термінології; історія української мови; історична і загальна [фонетика](#), [фонологія](#). Значну увагу приділяла збиранню діалектних й етнографічних матеріалів. 1923 у Києві видала «Програму для збирання етнографічних матеріалів», що містила такі розділи: «Початки мови: а) жести, б) міміка, в) природні та перекличні (ономатопоетичні) вигуки, г) дитяча мова», «Таємні мови», «Ономастика», «Початки письма». Укладена К. фонологічна система української мови стала основою розвідки «До поняття “фонема”» // «Збірник секції граматики української мови», К., 1930, кн. 1. Свої рецензії, переважно на словники та граматики, друкувала в «ЛНВ» і «Вільній українській школі», зокрема зрецензувала низку праць Є. Тимченка, О. Синявського, М. Гладкого, В. Науменка, С. Рклицького, Майка Йогансена, С. Кульбакіна.

Основні праці

Курс українського правопису. К., 1919; Уваги до сучасної української літературної мови. К., 1920; 1923; 1925; Краків; Л., 1942; Паралельні форми в українській мові, їх значення для стилю. К., 1923; Фонетичні та деякі морфологічні особливості говірки села Хоробричів, давніше Городнянського повіту, тепер Сновської округи на Чернігівщині. К., 1924; До характеристики і процесу монофтонгізації чернігівських дифтонгічних звуків // Україна. 1925. Кн. 5; Спроба пояснити процес зміни о, е в нових закритих складах у південній групі українських діалектів. (З мапою Поділля) // Зб. Істор.-філол. відділу ВУАН. № 80. Постійна комісія історії української мови. К., 1928. Вип. 2; До питання про умови розвитку дисимілятивного акання // Зап. Істор.-філол. відділу ВУАН. 1928. Кн. 16; До питання про українські форми з ненаголошеним а на місці етимологічного о (багатий, гарячий та ін.) // Зб. Істор.-філол. відділу ВУАН. 1928. № 76, ч. 2; Про незалежну від наголосу зміну а по м'яких консонантах та по і в українських діалектах // Укр. діалектол. зб. 1929. Кн. 2; Діалектологічна комісія ВУАН.

Анкеті № 1-10 // На мовозн. фронті. 1931. Кн. 1; До питання про походження північноукраїнських рефлексів о-уе, we, wу, е // Зб. Комісії для дослідж. історії української мови. 1931. Т. 1.

Рекомендована література

1. Шерех Ю. Всеволод Ганцов. Олена Курило. Вінніпег, 1954;

2. Булахов М. Г. Восточнославянские языковеды: Биобиблиогр. слов. Т. 2. Минск, 1977;
3. Аншин Ф. Д., Алпатов В. М. «Дело славистов»: 30-е годы. Москва, 1994;
4. Матіяш Д. Внесок Олени Курило в розвиток сучасної української літературної мови // Молода нація. 1999. Вип. 10.

М. Г. Железняк

Бібліографічний опис:

Курило Олена Борисівна / М. Г. Железняк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-51910>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).